

4. Скоромцова Т. О. Удосконалення трансфертного ціноутворення як інструменту в системі протидії мінімізації податків в Україні. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири. К: ТОВ «Новий друк». 2015.

5. Черевко О. І. Аналіз механізмів управління ризиками в сфері оподаткування. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2013. Вип. 3(51). С. 299 – 303.

УДК 336.143:355.02(477)

Панухник Олена

доктор економічних наук, професор
провідний науковий співробітник науково-дослідного центру Військового інституту
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ РОЗПОДІЛУ ПДФО

В умовах затяжної повномасштабної агресії РФ проти України стратегічного значення набуває перегляд механізмів фінансування оборонного сектору як ключового елементу соціально-економічної безпеки держави. Відтак, важливим є вивчення потенціалу латентних внутрішніх ресурсів, здатних активізувати фінансову резильєнтність військових частин, – зокрема, податку з доходів фізичних осіб (далі – ПДФО), утриманого із грошового забезпечення військовослужбовців. Актуальність дослідження механізмів розподілу ПДФО зумовлена необхідністю гармонізації стратегічних орієнтирів централізованого управління з децентралізованими потребами безпосередніх виконавців функцій національної оборони – військових підрозділів. У даному контексті важливим стає формування адаптивної фінансової архітектури, що враховує принципи концептуальної стратифікації та соціально-економічної верифікації фінансових рішень на різних рівнях керівництва.

У реальних умовах, повернуті кошти ПДФО трансформуються в дієвий фінансовий інструмент Збройних Сил України (далі – ЗСУ): попри певні втрати часу на бюрократію, вони спрямовуються на першочергові потреби фронту і підвищують автономність військових частин у зміцненні власної матеріальної бази, що є критично важливим в умовах ведення повномасштабної війни.

Розподіл ПДФО, утриманого з грошового забезпечення військовослужбовців, є важливим аспектом фінансування оборонного сектору та місцевих бюджетів в Україні. На даний час розглядається три основні моделі розподілу цих коштів:

1) *централізована* – всі надходження від ПДФО військовослужбовців спрямовуються безпосередньо до державного бюджету. Це дозволяє уряду акумулювати кошти для фінансування загальнодержавних оборонних потреб, таких як закупівля озброєння, модернізація військової техніки та підтримка оборонно-промислового комплексу. Перевагою цього підходу є можливість концентрувати ресурси для масштабних проєктів та оперативного реагування на стратегічні виклики. Однак, централізація може призводити до нерівномірного фінансування окремих військових частин, оскільки розподіл коштів здійснюється за загальними пріоритетами, без урахування специфічних потреб кожного підрозділу;

2) *децентралізована*, передбачає, що ПДФО, утриманий з грошового забезпечення військовослужбовців, залишається в бюджетах тих територіальних громад, де дислокуються відповідні військові частини. Це забезпечує пряме фінансування місцевих потреб та підвищує фінансову автономію військових підрозділів. Перевагою є можливість оперативного використання коштів для вирішення нагальних потреб конкретних частин, що сприяє підвищенню їх боєздатності та ефективності. Проте, такий підхід може створювати значні дисбаланси між громадами: території, де розташовані великі військові частини,

отримують суттєві додаткові надходження, тоді як інші громади можуть відчувати дефіцит фінансування. Це може призводити до нерівномірного розвитку регіонів та соціальної напруги в суспільстві;

3) *гібридна модель* намагається об'єднати переваги обох попередніх підходів. У цьому випадку частина ПДФО військовослужбовців спрямовується до державного бюджету для фінансування загальнонаціональних оборонних програм, а інша частина залишається в місцевих бюджетах для підтримки конкретних військових частин. Такий підхід дозволяє забезпечити базові потреби оборони на національному рівні, одночасно підтримуючи фінансову спроможність місцевих підрозділів.

Однак, визначення оптимальної пропорції розподілу коштів між державним та місцевими бюджетами є складним завданням і потребує ретельного аналізу та узгодження інтересів різних сторін (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна таблиця моделей розподілу ПДФО, утриманого з грошового забезпечення військовослужбовців

Модель розподілу	Переваги	Недоліки
<i>Централізована</i>	Концентрація ресурсів для масштабних оборонних проєктів; єдиний контроль за витратами	Можлива бюрократизація процесів; недостатнє врахування місцевих потреб військових частин
<i>Децентралізована</i>	Оперативність у використанні коштів; підвищення фінансової автономії місцевих підрозділів	Нерівномірність фінансування між громадами; ризик нецільового використання коштів
<i>Гібридна</i>	Баланс між національними та місцевими потребами; гнучке управління фінансами	Висока складність адміністрування; необхідність узгодження механізмів розподілу ресурсів

Примітка: узагальнено автором

Таким чином, рефлексія над моделями розподілу ПДФО, утриманого з грошового забезпечення військовослужбовців, актуалізує сьогодні потребу реконфігурації класичних бюджетних парадигм на користь багаторівневої, гнучкої та адаптивної системи фінансового управління. Централізований підхід забезпечує стратегічні пріоритети, децентралізований – фінансову автономію військових частин, а гібридна модель водночас намагається поєднати ці два механізми, забезпечуючи рівновагу між гнучкістю та централізованим контролем.

Відтак, оптимізація відповідного фіскального механізму розподілу ПДФО має розглядатися як стратегічний імператив у контексті зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та стійкості сектору безпеки та оборони. Урахування як макроекономічних ефектів централізованих підходів, так і мікроекономічних переваг децентралізації дозволяє формувати ефективну, гнучку, концептуально стратифіковану модель багаторівневого бюджетного управління. Розробка збалансованого алгоритму розподілу ПДФО може стати каталізатором трансформації фіскальної політики в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Така трансформація не лише посилює обороноздатність, а й формує основу для сталого економічного поступу на регіональному та локальному рівнях.